

СПЕЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОСУЛЬТУВАННЯ 2

1. Обсесивні клієнти.
2. Консультування при параноїдальних розладах.
3. Консультування шизоїдних осіб.
4. Консультування асоціальних осіб.
5. Консультування при алкоголізмі.

1. Обсесивні клієнти

Обсесивною особою називають людину з обсесивними або (і) компульсивними рисами.

Обсесія — це постійне повторення небажаної, нав'язливої думки, від якої неможливо позбавитися вольовим зусиллям.

Компульсія — це нав'язливе спонукання, що повторюється, до виконання якої-небудь дії або серії дій.

Серія нав'язливих дій, зазвичай, носить ритуальний характер.

Здійснення нав'язливості дозволяє індивідові уникнути нападів тривожності.

Хоча в деяких діагностичних системах виокремлюється обсесивно— компульсивний невроз, проте важко провести межу між нормою і патологією.

1. Обсесивні клієнти

Salzman (1968) вказує три основні прояви
обсесивно-компульсивного синдрому :

- Нав'язливості не обумовлені ніякими раціональними потребами.
- Здійснення нав'язливостей в силу їх чужості викликає дискомфорт і (чи) соматичні порушення.
- Індивід розуміє паралогічність нав'язливих думок і вчинків, проте не може їм перешкодити (протистояти).

1.Обсесивні клієнти.

Обсесивній особистості властиві певні соціально цінні риси:

- старанність,
- надійність,
- самоконтроль,
- чесність.

1.Обсесивні клієнти

Freud при описі особи з схильністю до обсесивних симптомів вказує на обов'язкову комбінацію трьох рис :

педантичності,
скупості і
упертості.

Цю комбінацію він називає "анальним характером".

1.Обсесивні клієнти.

McNeil (1970) описав типові особливості стилю
обсесивно-компульсивної особистості :

- когнітивна ригідність — обґрунтування погляду на життя негнучкими, формальними соціальними установками, або явно догматичний стиль мислення;
- схильність до напруженої активної діяльності без розслаблення і відпочинку;
- невпевненість в прийнятих рішеннях, відкладання рішень через страх помилитися;
- постійна стурбованість, що без неї робота не може бути виконана належним чином;
- спотворення дійсності, що проявляється в крайній стурбованості з приводу непередбачуваних подій, наприклад можливої хвороби.

1.Обсесивні клієнти

- Obsесивна особистість, зазвичай, звертається за допомогою не внаслідок специфічних проблем, а в силу напруження і тривожності в міжособистісних стосунках або сімейному житті. Obsесивно-компульсивні симптоми можуть складати лише незначну частину скарг такого клієнта.
- Консультантові необхідно розібратися в особливостях obsесивної особистості, щоб уникнути помилок в роботі з obsесивними клієнтами і розуміти власні реакції при зустрічах з ними.

1. Обсесивні клієнти

- **Найважливіший неусвідомлений внутрішній конфлікт, обсесивної особистості — це боротьба між слухняністю і неслухняністю, між бажанням догоджати і прагненням чинити опір авторитетам.**
- **Обсесивна особистість відрізняється надмірною схильністю до самоконтролю і контролю над оточенням.**

1. Обсесивні клієнти

- Вона побоюється зовнішнього світу і власних спонукань.
- Як відмічає Salzman (1968), людина обсесивного типу "відчуває потребу контролювати себе і своє оточення, щоб здолати почуття безсилля".
- Вірогідність власної некомпетентності, недостатньої інформованості, нездатності зменшити ризик пробуджує сильну тривожність.

1. Обсесивні клієнти

- Нездатність до самоконтролю, а конкретніше до контролю своїх агресивних спонукань породжує утровану слухняність або, як стверджує Storr (1980), схильність до тиранії по відношенню до інших.
- Крайня слухняність призводить до знищення індивідуальності.
- При першому варіанті захисної реакції обсесивна особистість проявляє тенденцію до конформізму. Вона вибирає залежність від людини, здатної вказати, як жити.

1.Обсесивні клієнти

- Першість, отже, відводиться безпеці, а не задоволенню життям.
- Такий клієнт зазвичай підкоряється консультантові і легко погоджується з усіма його пропозиціями.
- Він постійно виражає консультантові вдячність за допомогу і переживає через те, що може створювати йому незручності.

1. Обсесивні клієнти

- Іншим варіантом невдалого самоконтролю, як згадувалося, є схильність до домінування, прискіплива критичність
- Людина стає незгідливою, особливо в сім'ї.
- Неможливість повністю контролювати інших людей пробуджує злість, яка в міжособистісних стосунках проявляється як ірраціональна тиранія.
- У консультуванні обсесивна особистість цього типу використовує як самозахист напад, наприклад, пояснює консультантові, що він повинен говорити, коментує його професійні дії, робить зауваження з приводу його поведінки під час конкретної зустрічі або взагалі може прочитати "коротку лекцію" про консультування.

1. Обсесивні клієнти

- Консультант переживає пряму загрозу своїй професійній компетентності і зазвичай гнівається.
- Проте досвідчений консультант розуміє психологічну реальність, що ховається за такими діями.
- Клієнт не прагне образити консультанта, а намагається у такий спосіб узяти під контроль свою тривожність і захиститися від допомоги, яка може представляти для нього не меншу небезпеку, ніж його проблеми.

1.Обсесивні клієнти

- Для обсесивного стилю є характерним використання засобів спілкування для руйнування спілкування.
- Немало обсесивних клієнтів в консультуванні беруть участь лише фізично, а психологічно самоусуваються.
- Клієнт дивиться кудись убік, ледве чутно говорить, неуважно слухає.
- Така поведінка фруструє консультанта, як і мовчання, яке клієнт теж використовує для ухилення від рішення своїх проблем.

1. Обсесивні клієнти

- У подібних випадках консультант може досить витончено виражати ворожість, наприклад за допомогою питання: "Вам нічого мені сказати"?
- Іноді консультанти ставлять питання: "Про що Ви думаєте, коли мовчите"?
- Це може наблизити до емоційної сфери обсессивного клієнта, нескінченно важко досяжною.

1. Обсесивні клієнти

- Обсесивна особистість щосили намагається не говорити про свої емоційні проблеми.
- Вона докладає величезних зусиль, щоб приховати емоційні труднощі, але таким чином тільки демонструє їх.
- Клієнт постійно намагається контролювати консультативну бесіду, щоб уникнути емоційного контакту з консультантом.

1. Обсесивні клієнти

- Тому бесіда стає хвилеподібною — як тільки консультант намагається просунути углиб, клієнт прагне викрутитися і перетворити його наміри у ніщо.
- Коли консультант відчуває, що перед його носом закриваються двері, це означає, що він наблизився до найістотніших проблем клієнта.

1. Обсесивні клієнти

- Ухиляння від занурення у свій внутрішній світ проявляється в схильності до інтелектуалізації.
- Пояснення і інтерпретації консультанта обсесивний клієнт сприймає головою, а не серцем.
- Він багатослівний не в цілях точнішого вираження почуттів, а для відмежування від них.

.

1. Обсесивні клієнти

- Оповідання такого клієнта переобтяжене деталями, він намагається нічого не пропустити у своїй розповіді, але проте не розкриває свою особистість.
- Бесіди з обсесивними клієнтами зазвичай є важкими і тривалими.
- Для встановлення витісненого обсесивним клієнтом матеріалу іноді має сенс дослідження його снів.
- Допомагає також використання малюнкових тестів замість завдання розповідати про проблеми словами

1. Обсесивні клієнти

- Обсесивні клієнти люблять приходити до консультанта з описом переліку своїх проблем або зі списком питань, які необхідно обговорити під час консультування.
- Очевидно, це відображає бажання контролювати ситуацію консультування і відхилитися від прямого емоційного контакту з консультантом.
- Коли клієнтові не дозволяється користуватися заздалегідь підготовленими текстами або дотримуватися встановленого ним порядку питань-відповідей, він приходить у збентеження.

1. Обсесивні клієнти

- Така поведінка консультанта є для нього сюрпризом, а обсесивна особистість не терпить сюрпризів; спонтанність провокує в ній тривожність.
- Підготовка до зустрічі з консультантом спрямована на припинення несподіванок, здатних вивести з рівноваги.
- Консультант може запитати клієнта: "Чому Ви надали таке важливе значення підготовці до нашої зустрічі"?
- Відповідь клієнта може відкрити шлях у його внутрішній світ.
- І звичайно, працюючи з обсесивними клієнтами, консультант сам не повинен користуватися подібного роду допоміжними засобами (записами і т.ін.).

1. Обсесивні клієнти

При роботі з обсесивними клієнтами у консультанта подвійне завдання (Storr, 1980).

- По-перше, він повинен допомогти клієнтові виразити спонукання, від яких той захищається.
- По-друге, сам консультант має бути людиною, придатною для експериментування, щоб клієнт міг потренуватися в зав'язуванні вільних від субординації стосунків.
- Якщо реакції консультанта на обсесивну особистість є адекватними, психологічним захистом клієнта виступає злість.

1. Обсесивні клієнти

- Таку реакцію у відповідь слід розглядати не як наслідок своєї помилки, а швидше як ознака прогресу в роботі.
- Консультантові не потрібно загладжувати стосунки з клієнтом, що злиться.
- Навпаки, необхідно дозволити йому виразити приховані почуття.
- Не слід заохочувати бажання клієнта негайно подавити злість.
- Реальне консультування може початися лише тоді, коли ми крок за кроком зв'язуватимемо злість клієнта з причинами, що спонукали її, і відшукаємо підоснову специфічного стилю його стосунків з іншими людьми.
- У цьому полягає шанс хоч трохи звільнити обсесивного клієнта від тягара невиражених емоцій.

2.КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- У наш час параноїдальні прояви, згідно із затвердженням Kennedy (1977), зустрічаються небагатьом рідше за тривожні стани.
- Популярний раніше вираз: "Не комплексуй"! все частіше замінюється порадою: "Не будь параноюльним". Це означає — не проявляй **підозрілості і егоцентричності**.
- Ці риси по суті характеризують основні параноїдні синдроми
 - манію переслідування і
 - манію величі.

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Характерна для паранояльної особи схильність до цих маній обумовлює нездатність до зав'язування зв'язків з іншими людьми і соціальну усунутість,
- а також відображає дифузність особистісної ідентичності, коли
- людині стає важко розрізнати, що відноситься до власної особистості, а що — ні.

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Суть манії переслідування — підозра оточення в зловмисності.
- Тому параноїк багато часу витрачає на виявлення "ворогів", що стежать за ним, підслуховують його розмови і тому подібне.
- Таким "ворогом" може стати як окрема людина, так і група людей.
- З цією манією пов'язані і ревності, що дуже часто зустрічаються. Підозра чоловіка в невірності — дуже плідний ґрунт для виникнення параноїдальних страхів.

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Манія величі проявляється в приписуванні собі раніше талантів, що не помічаються, і здібностей.
- Параноїки такого типу, зазвичай видають себе за винахідників, роботи яких покликані вирішити глобальні проблеми світу, або творців месіанських теорій, здатних врятувати світ.
- Іноді параноя проявляється в еротоманії, коли людина думає, що він закоханий, і прагне спокусити особу протилежної статі.

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Психодинамічно параноїк хоча і сильно бажає близькості з іншими людьми, але боїться виявитися обдуреним.
- Це служить головною причиною підозрілості.
- Тим самим параноїк, боячись бути знехтуваним, сам усіх відштовхує, що обумовлено його ворожістю.

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Консультант, зустрівшись з параноїдним клієнтом, має бути готовий до його недовіри і ворожості.
- Такі клієнти постійно "перевіряють", наскільки можна довіряти консультантові.
- Недовіра і ворожість досить є неприємними, і їх подолання є найважливішою умовою в роботі з параноїдними клієнтами.

2.КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Передусім консультант повинен мати на увазі, що параноїки схожим чином поведуться з усіма людьми. Відповідне розуміння допомагає консультантові зберегти самовладання, не прибігати до надмірного захисту і не намагатися "перемогти" клієнта.
- Працюючи з параноїдними клієнтами, слід дотримуватися певної дистанції, тому що занадто швидке або надмірно глибоке "вторгнення" викликає у них неприязнь

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Недосвідчений консультант може почати дискутувати або сперечатися з параноїком з приводу обґрунтованості його маній, намагаючись викликати на допомогу логічні аргументи.
- Дискусія безглузда, оскільки параноїдному клієнтові чужа мова логіки.
- У спілкуванні він користується параноїдальними метафорами.

2. КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ ПАРАНОЇДАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ

- Нарешті, в завдання консультанта не входить визначення правдоподібності висловлюваних клієнтом цілей.
- Значно важливішим є сам факт наявності манії і упевненість клієнта у своїй правоті.
- У будь-якому випадку консультант повинен пам'ятати, що він зіткнувся не з манією, яку потрібно усунути, а з людиною, що "породила" цю

3. КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Шизоїдна особа представляє одну з найбільших труднощів в роботі консультанта або психотерапевта, а крайній її прояв — шизофренія — одне з якнайглибших і складних порушень психіки.

Контури шизоїдної особистості можна обкреслити за основними симптомами шизофренії.

3. КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Уперше термін "шизофренія" використав відомий психіатр Eugen Bleuler в 1911 р. Найважливіші симптоми цього порушення психіки він описав відомою формулою "чотирьох А" (цит. по: Kennedy, 1977) :

- **Афективність**
- **Асоціативність.**
- **Аутизм.**
- **Амбівалентність.**

3. КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Афективність. У хворого шизофренією порушується емоційна сфера.

- Його емоційне життя стає дуже збідненим.
- Нерідко емоційні реакції неадекватні (наприклад, сміх в розповіді про смерть близької людини), тобто емоційні переживання не відповідають змісту думок

3. КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Асоціативність. Шизофренікам властива втрата логічної послідовності думок

На основі вільно виникаючих асоціацій у них відбувається перескакування від однієї думки до іншої.

Спосіб мислення здається дивним і хаотичним, відповіді на питання бувають абсолютно неадекватними.

Іноді асоціативні порушення можуть бути дуже витонченими і важко помітними.

3. КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Аутизм. Мислення шизоїда є у край суб'єктивним і егоцентричним.

Він здається зануреним в мрії і фантазії, які поступово підмінюють реальність.

Нерідко словам надається особливий сенс, і консультантові важко зрозуміти, про що говорить клієнт.

Такий індивідуальний словник вказує на аутичність мислення

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Амбівалентність. Хоча більшість людей переживають двоїстість в тих або інших ситуаціях, шизоїдна особа амбівалентна майже в усьому.

Вона переповнена суперечливими почуттями, установками і поглядами по відношенню до інших людей і до своїх життєвих умов.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Шизоїдні клієнти потрапляють на психологічне консультування або психотерапію з різних причин.
- Частою причиною звернення служить невіра, що оточення здатне їх зрозуміти і допомогти, тому вони шукають допомоги у фахівців, від яких чекають розуміння своїх труднощів.
- Зазвичай шизоїди скаржаться на неможливість встановити і підтримувати стосунки, особливо з особами протилежної статі, на нездатність сконцентруватися і закінчити почату роботу, на поганий настрій.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Шизоїдні клієнти зазнають багато труднощів в стосунках з іншими людьми.
- Вони недовірливі, тому у них дуже мало або взагалі немає друзів.
- Іноді шизоїд зав'язує дружбу з собі подібним, проте стосунки бувають крихкими і рідко тривають тривалий час.
- Шизоїдні клієнти бояться близькості, інтимності, тому що реакції інших людей викликають у них амбівалентні почуття.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Від близькості вони захищаються, уникаючи будь-яких емоційних проявів в міжособових стосунках.
- Оскільки почуття важливі в житті людей, шизоїдна особа балансує на межі переживання безглуздя життя.
- Уникнення близьких стосунків шизоїдні клієнти пояснюють тим, що такі стосунки їх виснажують, а також, що оточення їх обтяжує,
- "Збереження" себе в спілкуванні приводить до обережності і не дозволяє поводитися спонтанно.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Виникнення установки на уникнення близьких міжособових зв'язків пояснюється (Storr, 1980) специфічною поведінкою батьків в дитинстві.
- Піклування за малюком віднімає у батьків багато фізичної і психічної енергії, і шизоїдні батьки, яким світ дитини, його потреби є чужими, відчувають себе виснаженими.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- В результаті дитина не отримує необхідні йому любов і розуміння.
- У нього формується переконання, що любов можлива тільки в уяві.
- Пізніше, в зрілому віці, емоційні стосунки сприймаються не як взаємозбагачувальні, а як щось виснажливе, і
- найбільш безпечним видається ухиляння від них.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Прагнучи заповнити недолік контактів із зовнішнім світом, шизоїдні особи створюють багатий уявний світ.
- Недоступність реальних стосунків і справжньої любові шизоїди компенсують в уяві, наділяючи себе величчю.
- Плоди уяви шизоїдна особа намагається утілити в реальність.
- У міжособових стосунках це виражається позою переваги, що неприйнятно для більшості людей.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- До речі, шизоїдні індивіди можуть мати залежність від інших, вважаючи, що не здатні потурбуватися про себе або влаштувати своє життя.
- Почуття безсилля — одна з причин регресії таких клієнтів до примітивних форм пристосування до оточення.
- З іншого боку, шизоїдній особі боляче почувати себе залежною, тому що це ранив її гордість.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

Особливості шизоїдної особи утрудняють встановлення і підтримку з нею контакту.

Консультант часто відчуває, як помітила Storr (1980), що у шизоїдів відрізняється "довжина хвиль".

У стосунках з такими клієнтами дуже важлива зацікавленість і бажання допомогти, а не діагностичний підхід.

За важкими порушеннями криється унікальна людина, і навіть мала дециця простої людяності консультанта може дати непогані результати і полегшити страждання шизоїдного клієнта.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- **Консультантові слід розуміти міру ізоляції шизоїдного клієнта.**
- **Перший контакт має бути інтелектуалізованим.**
- **Шизоїдного клієнта легко злякати безпосереднім проникненням в його емоційне життя.**
- **Консультант також повинен брати до уваги протиріччя між бажанням клієнта бути з людьми і страхом перед оточенням.**

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Поспішність у встановленні з клієнтом близького контакту може спровокувати його втечу.**
- Проте, якщо консультант буде занадто нейтральний і надмірно віддалятися від клієнта, той може відчувати себе знехтуваним.**
- Не потрібно забувати, що оптимальна дистанція у взаємовідносинах — кращий подарунок шизоїдному клієнтові.**

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Консультант повинен пам'ятати, що в консультуванні шизоїдний клієнт поводить себе, як і в інших життєвих ситуаціях, наприклад в сім'ї. Ці клієнти часто стараються, щоб люди, що оточують їх, переживали почуття провини.
- Коли клієнти говорять, що консультант ще більше заплутав їх проблеми, це не проста констатація факту, а швидше психологічна маніпуляція. У консультанта провокується відчуття провини в надії, що він розсердиться, і тоді клієнт отримає підтвердження неефективності його роботи.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ШИЗОЇДНИХ ОСІБ

- Взагалі шизоїдна особа в консультуванні — це виклик консультантові або психотерапевтові.
- Але не забуватимемо, що це і найцікавіші клієнти, здатні навчити нас орієнтуватися у нетрях людської природи.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- Асоціальність — цей один з найскладніших і прогностично найнесприятливіших особистісних розладів, які проявляються не стільки різними симптомами, скільки порушенням поведінки.
- Раніше це порушення діагностувалося як "психопатична особа" або "соціопатична особа" (терміни, що ще і тепер зустрічаються в літературі).
- Соціопати погано соціалізовані, вони живуть задля задоволення своїх інстинктивних потреб, не звертаючи уваги на норми моралі, вимоги суспільства, тому схильні постійно порушувати правила і закони співжиття, не зважаючи на можливе покарання.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- Асоціальну особу не слід плутати з особою, що поводить себе асоціально внаслідок внутрішніх невротичних конфліктів. Невротик переживає провину через свою поведінку, що абсолютно не притаманне асоціальній особі.
- Хоча ознаки асоціальної поведінки можуть проявитися задовго до підліткових років, саме в юності асоціальність особливо помітна і виражається в агресивності, безладній сексуальній поведінці і механічному погляді на секс, в схильності до вживання алкоголю і наркотиків.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

Консультант повинен знати, що асоціальна особа — це не просто інша людина.

Вона кардинально відрізняється від інших — відношенням до себе і інших людей, метою життя. MacKinnon і Michols (цит. по: Kennedy, 1977) вказують:

" Асоціальна особа дивиться на інших людей як на джерело небезпеки або насолоди, не звертаючи уваги на їх безпеку, зручності, задоволення

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

Вона переживає власні спонукання як невідкладні і невблаганні, відкладання реалізації яких або заміна чим-небудь іншим є немислимим.

Задоволення спонукань веде до розбещеності, стану пересичення, але не до переживання щастя з властивим йому почуттям підвищення самоповаги".

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- Асоціальна особа є нетерплячою, орієнтованою на миттєве задоволення, керується безпосередніми спонуканнями і не в змозі терпіти затримку в задоволенні потреб.**
- Вона може вкрасти тому, що в даний момент не має з собою грошей або просто не хоче утрудняти себе отриманням бажаного законним способом.**
- Від асоціальних дій не утримує і загроза покарання. Імпульсивність в задоволенні потреб супроводять напади агресивності в ситуаціях фрустрації.**
- Через відсутність емпатії агресивним реакціям соціопата бувають властиві жорстокість, навіть садизм.**

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- Асоціальна особистість не здатна зав'язувати тісні міжособистісні відносини.
- Дружба вимагає від психопата не притаманних йому якостей
- Асоціальні індивіди можуть тільки брати від інших, але нічим не хочуть жертвувати, і це породжує сімейні негаразди.
- Вони орієнтуються виключно на себе і не сприймають інших людей як таких, що мають права, мають і почуття.
- Інші люди для них тільки засіб досягнення власних цілей.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- Асоціальна особа нерідко паразитує на оточенні, використовуючи свою зовнішню привабливість.
- В силу перерахованих причин консультантові важко проявляти емпатію до таких клієнтів, а їх нездатність встановити близькі і осмислені стосунки перешкоджає отриманню користі від консультування і психотерапії.
- Проте, зважаючи на нескінченну дріб'язковість почуттів асоціальної особи, консультант не повинен поспішно звинувачувати себе, коли не вдається налагодити з нею емоційний контакт.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- Асоціальні особи рідко потрапляють до консультанта за власним бажанням.
- Зазвичай їх направляє школа або інші організації, тому консультантові спочатку слід з'ясувати причини приходу клієнта на консультування.
- Встановлювати контакт з асоціальними клієнтами, як згадувалося вище, дуже важко, тому що вони привносять свій повсякденний стиль життя і спілкування до консультування.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- З самого початку консультування такі клієнти мають схильність обманювати консультантів, особливо недосвідчених, своєю зовнішньою чарівливістю і уявною доброзичливістю, умінням підлеститися.
- Консультант в прагненні допомогти може перестаратися і стати об'єктом маніпуляції клієнта. У цьому сенсі для недосвідченого консультанта асоціальна особа являє собою небезпеку.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

- На думку Coleman (1964; цит. по: Kennedy, 1977), асоціальна особа має схильність уникати відповідальності за неприйнятну поведінку за рахунок раціоналізації і перекладати провину на інших (проекція).
- Тривале спілкування з такою людиною завжди починає викликати незадоволення, напругу і роздратування.

КОНСУЛЬТУВАННЯ АСОЦІАЛЬНИХ ОСІБ

При роботі з асоціальними клієнтами консультантові дуже важливо у будь-який момент

ідентифікувати свої почуття і покладатися на них, тому що це єй ***єдиний засіб уникнути*** маніпуляцій з боку клієнта і

виконувати роботу, не звертаючи уваги на значні труднощі.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Алкоголізм — це одна з
найважливіших соціальних
проблем сучасності,
одна з важких медичних проблем і,
нарешті,
одна з самих важко вирішуваних
проблем психологічної і
психотерапевтичної допомоги.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Існує немало визначень алкоголізму.

- Одні вважають, що алкоголізм можна діагностувати, коли вживання алкоголю порушує здоров'я і стає необхідним для підтримки нормальної активності.
- Інші відносять алкоголізм до особистісних порушень, що проявляються у фізичній і психічній залежності.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- Треті називають алкоголізмом споживання алкоголю, яке спричиняє собою
- проблеми в стосунках з членами сім'ї,
- родичами,
- друзями,
- товаришами по службі,
- протиправні дії при неможливості кинути пити.

У останньому випадку абсолютна кількість вживаного алкоголю не є такою важливою.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Причини алкоголізму намагаються пояснити по-різному, і остаточного пояснення не існує.

Зазвичай виокремлюють:

- біологічні,
- психологічні і
- соціальні причини.

Біологічні причини бачать в особливостях метаболізму індивіда — деякі люди занадто чутливі до алкоголю.

Інші, навпаки, відрізняються підвищеною толерантністю, споживають надмірні дози спиртних напоїв і стають алкоголіками.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Добре відомий факт, що діти алкоголіків частіше страждають алкоголізмом, а це вказує на важливість **генетичних чинників**.

Ті, хто підкреслює **біологічні** причини в походженні алкоголізму, вважають за краще лікувати його **фармакологічними засобами**.

Проте **лікарське лікування є неефективним**.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Психологічні причини алкоголізму вбачають в спробах індивіда вирішувати **особисті проблеми** за допомогою одного з найдоступніших засобів — **алкоголю**.

Оскільки спиртні напої дійсно допомагають тимчасово зменшувати **емоційну напругу**, вживання алкоголю може стати **звичним засобом зняття стресів**.

Поступово для досягнення бажаного результату потрібно все **більші дози**.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Зі збільшенням кількості алкоголю і частоти його вжитку виникають типові розлади:

- мислення стає обмеженим
- сповільнюються фізичні реакції,
- псуються стосунки з людьми.

Нові проблеми є значно серйознішими за ті, заради позбавлення від яких знадобився алкоголь.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Дослідження особи алкоголіків показують, що більшість з них

- емоційно незрілі,
- залежні від інших і
- пасивні.

Через низький поріг тривожності, вони постійно відчувають потребу в її зменшенні.

До вживання алкоголю спонукає і те, що він полегшує прояв почуттів, у тому числі ворожих, сексуальних та ін., яке в звичайному стані буває ускладненим.

З іншого боку, після епізодів інтенсивного пияцтва нерідко з'являється почуття провини, і бажання позбавитися від поганого настрою знову спонукає до вживання алкоголю.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Висунення на перший план психологічних чинників обумовлене визнанням пріоритету психотерапевтичної допомоги при алкоголізмі перед біологічною терапією.

Проте вибір способів конкретної допомоги алкоголікові залежить від обізнаності консультанта в проблемі алкоголізму, від його погляду на етіологію алкоголізму і особу алкоголіка.

Наприклад, консультант буває обтяжений негативними переживаннями у зв'язку з алкоголізмом батьків або сам зловживав алкоголем, і це робить вплив на його установки.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Він може переживати антипатію до алкоголіка і не бачити в ньому людину.

Відсутність співчуття не дозволить встановити з клієнтом продуктивний консультативний контакт.

У таких випадках, зазвичай, слід відмовитися від роботи, тому що для успішного консультування необхідно за відразливою і деструктивною поведінкою алкоголіка все ж побачити обличчя людини.

Консультант зобов'язаний усвідомлювати своє ставлення до алкоголізму і витоки виникнення цього ставлення.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Стратегія і тактика роботи консультанта багато в чому обумовлені розумінням причин алкоголізму. Bird (1973) вичерпно описав варіанти такої обумовленості.

Деякі консультанти алкоголізм розуміють як шкідливу звичку, ваду, слабкість характеру.

Серйозної причини для випивки ніби і немає — просто п'ють тому, що подобається, бракує волі, хтось засмутив або розсердив, неможливо опиратися впливу друзів, або просто тому, що так вже вийшло.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Консультант при такому підході прямо говорить клієнтові, що він думає про алкоголіків взагалі і конкретно про клієнта, а також роз'яснює, що той повинен робити.

Зрозуміло, слід перестати пити, більше часу приділяти сім'ї, роботі, знайти хобі і тому подібне.

Іноді настанови мають хороший безпосередній ефект — клієнт перестає пити і починає "нове життя".

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Проте необхідно пам'ятати, що алкоголікові не важко на деякий час кинути пити.

Він кидає пити десятки і сотні разів через різні причини.

Іноді відбувається збіг з "виховними" зусиллями консультанта, і перерва в питві буває досить тривалою.

Якщо випивки клієнта супроводить гостре відчуття провини, зусилля консультанта можуть зменшити переживання, і потреба у випивці теж значно зменшиться.

Отже, повчання і моралізація в роботі з алкоголіками — не завжди марна трата часу.

Проте проблема залишається — через якийсь час клієнт, як правило, починає пити знову.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- Консультанти, які бачать причини пияцтва в життєвих турботах, в прагненні втекти від важкої і хворобливої реальності, усю свою енергію скеровують на розкриття труднощів і проблем, яких уникають клієнти.
- І більшість алкоголіків охоче говорять про свої труднощі — важке, бездомне дитинство і отрочтво, невдалий шлюб, проблеми на роботі і тому подібне.
- Це нерідко викликає співчуття, навіть бажання конкретно допомогти (дати грошей, що-небудь купити, знайти житло).

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Добродіяння консультанта іноді приносить хороший безпосередній ефект, проте зазвичай не надовго.

Консультант має бути люб'язний з клієнтом, проте не м'якосердий, оскільки дуже легко можна стати жертвою маніпуляцій клієнта, адже алкоголіки відрізняються умінням викликати співчуття, привертати на свій бік і таким чином утримувати консультанта на безпечній відстані.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Вбачаючи причини алкоголізму єдино в життєвих труднощах, ми часто не торкаємось **істотного чинника** —

- внутрішніх конфліктів,
- страх перед самим собою.

Послужливість і добродійність без розуміння **внутрішнього стану** клієнта **шкодять** йому — збільшують почуття провини, тривожність і тим самим **спонукають** до нових епізодів пияцтва.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

У чому полягає вихід?

Передусім консультантові слід мати на увазі, що деяким алкоголікам взагалі не можливо допомогти.

Важливою також є думка консультанта про алкоголіка.

Багато алкоголіків є чутливими до критики, вони приймають захисну позу і вживають алкоголь потай.

Алкоголік в такій же мірі гідний поваги, як і будь-яка людська істота.

У бесіді потрібно допомогти йому **зрозуміти самого себе.**

Більшість алкоголіків, незважаючи на чутливість до критики, мають **низький рівень самооцінки, аж до самоприниження.**

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Безмірне пияцтво, принаймні, частково, відображає ненависть до себе і прагнення до саморуйнування.

Консультантові необхідно звернути увагу на сексуальну сферу алкоголіка.

Хворим алкоголізмом властиві страхи з приводу статевої потенції і взагалі повноцінності свого статевого життя.

Оскільки алкоголік багато часу проводить в одностатевому суспільстві, у нього можуть виникати страхи через мастурбацію або гомосексуальні потяги.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Розкрити зміст свого внутрішнього світу алкоголікові не легко і навіть ризиковано.

Клієнт, зіткнувшись з фактом, що його страхи, таємниці статевого життя доступні сторонній людині, може відчувати себе голим, таким, що переживає напад і починає агресивно реагувати на консультанта, а потім пиячити ще інтенсивніше.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Як не парадоксально, але алкоголік подібно сприймає і поверхневий підхід консультанта, спробу уникнути обговорення гострих питань і відмову від проникнення в його внутрішній світ.

Консультант, по суті, виявляється у безвихідному становищі — що б він не робив, усе закінчується одним результатом — поверненням клієнта до алкоголю.

Це ранить професійне самолюбство і є однією з головних причин, чому багато консультантів і психотерапевтів відмовляються допомагати алкоголікам.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

У роботі з алкоголіками, на думку Bird (1973), консультант повинен враховувати дві важливі речі.

**По – перше, слід відмовитися від професійної пихатості, тобто не думати про свою силу і владу над клієнтами і не мати на увазі їх нескінченну вдячність, перестати чванитися своїми успіхами. Інакше кажучи, не потрібно "надувати" пухир свого марнославства — "Ось який я"!.
По-друге, слід ясніше усвідомити схильність алкоголіків підтримувати і ще більше роздувати "пухир" консультанта, щоб потім "підірвати" його.**

Якщо консультант знає про це, для нього значно менш хворобливими є спроби клієнта підірвати його самолюбність, а крім того, він спокійніше реагуватиме на підлабузництво клієнта, убачаючи в них лише спосіб опору консультуванню, а отже, продовження саморуйнування.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Консультант повинен враховувати **деструктивність** алкоголіка по відношенню **до самого скбе**.

Чинячи опір консультантові, алкоголік уникає саморозуміння.

Оскільки **самодеструктивна тенденція** складає мало не **суть** проблеми алкоголізму, потрібно всіляко виставляти її перед клієнтом.

Не усвідомивши прагнення до **саморуйнування**, клієнт **не зрозуміє причини своєї пристрасті до алкоголю**.

Дуже важливим є те, як говорити про це.

Алкоголік і сам знає, що він руйнує сім'ю і життя близьких.

Підкреслювати слід **умисний**, хоча і **неусвідомлений** характер прагнення, що частково виражається в опорі **зусиллям консультанта**.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- Консультант повинен не лише пояснити сенс теперішніх дій клієнта, але і передбачити його поведінку після припинення консультування і чим усе закінчиться.
- Передбачення, засноване на реаліях життя клієнта, надасть йому певну точку відліку — коли багато що з того, про що говорив консультант, почне збуватися, клієнт зможе спокійніше подивитися на своє минуле без зайвої озлобленості і провини.
- Подібна тактика консультанта набагато ефективніша, ніж моралізація.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Працюючи з алкоголіком, консультант повинен враховувати деякі принципи:

- по-перше, консультування може відбуватися, тільки коли клієнт не п'є. Клієнтові, що в даний момент є п'яним допомогти неможливо;
- по-друге, контакт з клієнтом-алкоголіком є досить амбівалентним, оскільки залежність від консультанта змішується з ворожим, маніпулятивним ставленням до нього.

Консультантові доводиться **посилювати залежність** клієнта від себе, замінюючи нею залежність від алкоголю, яку алкоголік схильний заперечувати. Він думає, що може контролювати як своє п'яцтво, так і життя взагалі, хоча насправді усе є навпаки;

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- по-третє, консультант зобов'язаний розібратися у своїх реакціях контрперенесення по відношенню до клієнта.
- При роботі з алкоголіками нерідко виникає почуття безнадійності, оскільки здається, що вкладені зусилля є даремними.
- Консультант повинен чітко розуміти, що він не в силах зупинити пияцтво алкоголіка.
- Він може лише допомогти алкоголікові прагнути до тверезості, але не здатний змусити його кинути пити.
- Клієнт тільки власними зусиллями може повністю звільнитися від пияцтва.
- Розуміючи дійсність, консультант повинен встановити допустимі межі проступків клієнта і умови, при дотриманні яких можливе консультування.
- Якщо умови не будуть прийняті, консультування необхідно припинити, але все таки залишити відкритій двері для повернення клієнта.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Мабуть, найкращих результатів в допомозі алкоголікам досяг поширений у всьому світі рух "Анонімні алкоголіки" (АА), що спирається на програму 12 кроків.

Bird (1973) вважає, що програма АА зачіпає саму серцевину проблем алкоголіка — **страх перед собою.**

Часто алкоголік свою установку відносно допомоги висловлює: "Ви не зможете мені допомогти. Я п'ю щодня, втратив роботу, мене залишили дружина і діти".

Цим він хоче підкреслити своє падіння і деструктивність, а головне — сказати, що простий смертний не здатний йому допомогти.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Учасники АА **не переконують** алкоголіка, що прийшов, що в його поведінці немає нічого страшного і така вже його доля, що серед них він стане новою людиною.

Навпаки, вони намагаються **знищити останні ілюзії** і говорять: "Подивися на нас. Ось він почав пити в чотирнадцять років і три рази сидів у в'язниці, а цей поміняв двадцять місць роботи, і дружина не лише залишила його, але і наклала на себе руки".

Таким чином алкоголікові **повертається почуття реальності, знищуються останні ілюзії**, але вселяється і **надія**, що, навіть будучи пропащою людиною, щось можна змінити, якщо визнати себе невиліковним хворим.

АА не нав'язують свою допомогу, алкоголік повинен **прийти сам і попросити допомоги**.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

Щоб це сталося, необхідно досягти межі падіння, яка у кожного різна, опинитися в кризі, коли стає зрозуміло, що проблема усередині, що ти став рабом алкоголю і без сторонньої допомоги не видертися.

АА готові допомогти у будь-якому випадку, незалежно від глибини падіння.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- Дуже важливий терапевтичний чинник програми АА — вимога до новачка більше говорити про себе, особливо про те, який він поганий.
- Таке оголення дозволяє йому виразити почуття провини, висловити те, що накопичилося роками, про що не наважувався говорити і в чому боявся зізнатися навіть собі.
- Тут істотним є не стільки факт можливості висловитися, скільки відсутність спроб осуду, адже ніхто не прагне здаватися кращим.
- Це дає величезну упевненість у своїх друзях по нещастю.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- Дуже важливим є пункт програми АА — повернення до віри у Бога, "наскільки я Його розумію". Це допомагає позбавитися від найглибшої тривожності.
- Програма АА дозволяє також відновити міжособові контакти, які в колишньому житті алкоголіка були зазвичай беззмістовні і одноманітні.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ПРИ АЛКОГОЛІЗМІ

- Часто важко пояснити, чому ті, що приєдналися до АА перестають вживати алкоголь.
- Вважають, що це відбувається унаслідок ідентифікації з собі подібними.
- Визнаючи в інших ті ж самі проблеми, легше поводитися схожим чином, а також глибше заглянути в себе.
- У ефективності АА істотною є обставина, що член АА залишається непитущим, поки допомагає іншим, докладає зусиль заради інших.
- Зміцнюючи інших, новоприбулих, він сам набирається сил.